

TÁRSADALOM- ÉS SZOCIÁLPOLITIKA

Hazánk az egyesületek országa. Egyedül a főváros társadalompolitikai ügyosztálya 300 Budapesten működő jótékony-célú egyesületet tart nyilván. Mégis általános az a panasz, hogy a magyar társadalmat nehéz megszervezni, hogy a társadalomszervező munka szinte leküzdhetetlen akadályokba ütközik. A hasonló célkitűzésű társadalmi egyesületek összevonása már kormányzati program is volt, de megvalósítása eddig még nem sikerült. Szervezők és előadók jól ismerik azokat a nehézségeket, amelyek legtöbb városunkban és községünkben felmerülnek akkor, amikor a helyi szervezeteket és egyesületeket szeretnék egy közös cél elérése vagy akárcsak egy közös rendezés érdekében összefogni. Az ilyen merész vállalkozók elé — mint köztudomású — elsősorban személyi nehézségek tornyosulnak. Egy másik jellemző vonása egyesületi világunknak akkor ütközik ki, ha egyesületeinket célkitűzésük szerint csoportosítjuk. Az ú. n. szociális-karitatív célkitűzésűek csoportjában aránytalanul nagyobb számban szerepelnek az «általános szociális» feladatok ellátására vállalkozók, mint az anyagi és erkölcsi erőiket egy *sajátos szociális kérdés* megoldására tömörítő társadalmi szervezetek. Ha megrajzolnánk a társadalmi szociális munka térképét, azon több munkaterületet fehér vagy majdnem egészen fehér folttal kellene jelölnünk, így pl. a megelőzésre törekvő ifjúság- és nő védelmet. Ma sincsen olyan társadalmi szervezet, amelynek az lenne a célja, hogy az iskolaköteles kort már meghaladt, sem tovább nem tanuló, sem tanoncnak nem szerződött, sem kereső munkát nem végző, szóval minden elfoglaltságot nélkülöző fiú- és leányifjúságot összegyűjtse, foglalkoztassa, lehetőleg valamilyen pályára terelje és közülük minél többet megmentsen nemcsak az elzüllesztől, hanem az örökös létbizonytalanságtól és a mindig alacsony

életszínvonalat jelentő napszamos sorstól. Egy ilyen társadalmi kezdeményezés — mint ahogyan más problémakörben, pl. az anya- és csecsemővédelem terén megtörtént — már maga után vonhatta volna a kérdés intézményes rendezését. A sok ezer egyesület még valóban nem jelenti azt, hogy társadalmunk a fegyelmet, elsősorban önfegyelmet kívánó céltudatos szervezethez hajlamos volna. Az individualizmus gyakorlati megnyilvánulási formájának: a liberalizmusnak virágkorában másutt is, nálunk is sok jótékony célú egyesület keletkezett azzal a ma már átlátszó tendenciával, hogy abból, amit a szabadverseny nyertesei két kézzel, szociális gátlás nélkül magukhoz ragadtak, itt-ott egy-egy morzsát félkézzel visszaadjanak a versenyben lemaradt vesztes tömegeknek. Azt természetesen senki sem állítja, hogy főképp akkor, amikor a társadalom testén egyre üszkösebbek lettek a kapitalista rendszer okozta szociális sebek, ne akadtak volna olyan szervezetek, olyan egyesületek, amelyek igyekeztek ezeket a sebeket önzetlenül, a legjobb szándékkal, a jótékonyág különböző balzsamcseppjeivel gyógyítani és terjedésüket meggátolni. Voltak — és nélkülük a társadalmi és gazdasági válság bizonyos mértékű rombolóbb hatású lett volna, a még ma sem befejezett, ma sem lezárult korforduló szenvedései még embertelenebbek. De mert az elmúlóban lévő liberális korszaknak társadalmi szociális munkája csak néhány kivételes esetben lépte át a jótékonyág határait azért, hogy szociálpolitikai irányú tevékenységet kezdeményezzen és a legégetőbb kérdések megoldását provokálja, különösen abban a világnézeti atmoszférában, amely az egyént istenítette és ugyanakkor kegyetlenül magára hagyta, amely az egyént kiemelte a természetes közösségekből, sőt gyakran szembeállította a családdal és a nemzettel, amely divatjamúlt múzeumi tárgyaknak tekintette a kereszténységet és a nacionalizmust, abban a «társadalomtalan társadalomban» a jótékonyág sem lehetett más, mint atomizált erők, személyek vagy csoportok hangulatoktól vezérelt ad hoc alamiznaosztása. Hiába voltak a személyi kultuszt űző, egyéni hiúságot legyezgető, több vezetővel, mint végrehajtóval rendelkező, inkább a reklámra és a klikk-szellem ápolására, mint a produktív munkára súlyt helyező, önvállveregető egyesületeken kívül emberbaráti szere-

tettől vezérelt, becsületes odaadással és szociális érzékkel dolgozó és sokszor úttörő munkát végző társadalmi szervezeteink is — a szétszórtságot és rendszertelenséget, az adminisztráció túltengését, egymás munkájának keresztezését máig sem lehetett kiküszöbölni és a szervezettséget, a munkaterület egymás közötti felosztását, a munka racionalizálását és céltudatosságát biztosítani.

Tagadhatatlan, hogy a «nagy veszélyek» idején, így a világháború alatt, majd a forradalom okozta romok eltakarításának éveiben sikerült elérni bizonyos egységet, együttműködést, több szakszerűséget és az erők gazdaságosabb felhasználását, de a közvetlen veszély elmúltával a régi szellem és a régi módszerek vertek ismét tanyát az egyesületi berkekben. A világgazdasági válsághullám rajtunk is átcsapott. De, mint ahogyan a pusztító ár visszahúzódása után nem egyszer termőbb lesz a talaj, mint volt azelőtt, úgy a szociális talaj is termékenyebb lett a romboló válságáradat apadásával. Miután a válság az egyesületek vagyonát jórészen magával sodorta és a tagok anyagi erejét is jelentékenyen meggyöngítette, ha a társadalmi szervezet tovább akart működni, a nálánál anyagilag erősebb szervezethez: államhoz vagy helyi hatósághoz kellett segítségért fordulnia. Csak egy példát említek: 1936-ban közel 100, nagyrészen szociális céllal működő budapesti nőegyesület bevételének mindössze 3.9%-a származott tagdíjakból. Az adományokból származó bevételüknek több mint 40%-át az állam és közel 13%-át a főváros adta támogatásként, ezenkívül különböző intézményeikbe az állam által gondozásra beutaltak után fizetett tartásdíjak is jelentékeny összeggel szerepeltek ezen egyesületek bevételei között. Hasonló a helyzet a gyermek- és ifjúságvédelmi stb. egyesületeknél. Állam és főváros ilyenformán fontos helyet kaptak a társadalmi egyesületek létét biztosító tényezők között, működésükre nagyobb befolyást nyerhettek, a hatósági és a társadalmi szociális munka között szorosabb együttműködést kívánhattak. A gazdasági válság nyomában fellépett, eddig ismeretlen méretű munkanélküliség, állástalanság, tömegnyomor olyan rendkívüli teljesítményt követelt az anyagi nehézségekkel küzdő társadalmi szervezetektől is, hogy a komolyak, a jószándékúak maguk is belátták,

milyen fontos a szervezettebb, a szakszerűbb munka. Hatóság és társadalom kooperációja annál inkább szükséges volt, mert előbbi is csak a közjótékonyság fegyvereivel harcolt az ijesztően felduzzadt szociális bajok ellen. Arra kellett tehát törekedni, hogy a rendelkezésre álló különböző segélyek a lehető legigazságosabban és leggazdaságosabban kerüljenek szétosztásra és amennyire lehet, mindenféle visszaélésnek elejét vegyék. (Hogy miért nem alkalmazott vagy alkalmazhatott a hatóság szociálpolitikai megoldásokat, arra most nem akarok kitérni.)

Ennek az egész jótékonyági rendszernek nemcsak azért, mert a szétforgácsolt, rendszertelenül működő társadalmi erővel a rendszeres együttműködést csak részben lehetett megvalósítani, hanem azért is, mert a munkaképes tömegek ellenszolgáltatás nélküli segélyezése az egyes embert destruálja, a társadalmi közösséget bomlasztja, a nemzetfenntartó erkölcsi és fizikai erőket elsorvasztja, a szociális kérdések komoly megoldását pedig csak elodázza és megnehezíti, előbb-utóbb meg kellett változnia. Mindezeket az alapvető hibákat jól látták az ínségakciókat lebonyolító hatóságok és lassan ráeszméltek azok a társadalmi szervezetek is, amelyeket a segélyt kérők rendszeresen ostromoltak. A hatóságok a segélyek ellenében kívánt munkaszolgáltatással, ínség- és szükségmunkákkal igyekeztek hidat verni az intézményes, a szociálpolitikai megoldások felé, társadalmi részről pedig egyes szervezetek részben saját belátásukból, részben a hatóság szuggeszciójára a liberális szemlélettől eltérő más, a közösségi szemlélet felé tájékozódó utakon igyekeztek, illetőleg igyekeznek most is a társadalmi szociális munkát produktívabb irányba terelni.

Országos viszonylatban a «Magyar a magyarért» mozgalom, amelynek szakképzett munkaerői most mint a belügyminisztérium szociális szervezete működnek, a megszállás alól felszabadult Felvidéken próbálta ki először, miként lehet a társadalom elemeit szociális munkakörökben állandóan és rendszeresen foglalkoztatni. A mozgalom a maga működési területén fekvő községekben hatósági és társadalmi tagokból álló *munkaközösségeket* szervezett azzal az elgondolással, hogy a munkaközösségekre bíz a helyi szociális feladatokból annyit, amennyit a tagok teljesítőképesége és szellemi szín-

vonala elbír. A beszámolók számos olyan feladatot sorolnak fel, amelyeket általában szívesen vállaltak a munkaközösségek tagjai. Ilyenek pl.: környezettanulmányok felvétele, időszakos családlátogatások, az után járó gondozás egyes konkrét megadott teendőinek ellátása, társadalmi gyűjtések rendezése, hatósági étkeztetési és felruházási akciók kiegészítése, munkaképtelenek, elaggottak gondozása, rendszeres ellátásuk megszervezése, közérdekű intézmények — bölcsődék, napközi otthonok, népkonyhák — vezetése, vagy felügyelete, háztartási, főző- és varrótanfolyamok rendezése stb. Egyes helyeken — mondják a jelentések — már a Zöldkereszt és a Stefánia társadalmi hátvédjévé kezdenek válni a munkaközösségek. Megszervezik a szomszédságot terhes- és gyermekágyas nők háztartási és házkörüli teendőinek ellátására, vándorcsecsemőkelengyéket készítenek és gondoskodnak azok karbantartásáról, megszervezik a faluban az anyatejakciót, messziről bejáró iskolásgyermek ebédeltetését, a szegényalapon gyógyszerhez nem jutó szegények gyógyszerellátását stb. A feladatokat a hivatásos szociális munkás jelöli ki és gondoskodik arról is, hogy a gyakorlati munka folyamán gyűléseken és megbeszéléseken állandóan fejlessze az önkéntes szociális munkások látókörét, hogy a helyi jelentőségű bajokon túl a távolabb eső, de *az egész nemzeti közösséget érintő problémákat is meglássák*. A «Magyar a magyarért» 1939-ben megjelent beszámolója a munkaközösségekkel kapcsolatban többek között ezt mondja: «A tökéletes szociális rendszer csakis *a hatósági munka és a társadalmi segítség szoros együttműködésével* valósulhat meg. A társadalom segítő erőinek bekapcsolását egyben a *szociális felelősség* tudatosítását szolgálták a szociális megbízottaink által megindított munkaközösségi szervezkedések». A munkaközösségek tevékenységének ismertetése után még hozzáfűzi: «Nagy lehetőségek rejlenek a kísérletben. Biztató ígéret, hogy ezen az alapon meg lehet teremteni az ország szociális szeretethálózatát». Ez a hálózat azóta már tovább terjeszkedett és ahol a belügyminisztérium szociális szervezete működik, ott mindenütt megalakulnak a munkaközösségek. Ezek eredményes működéséből kell levonni azt a tanulságot, hogy a társadalmi erők közreműködése komoly segítséget jelent a közhatóság népjóléti munkája és

általában a szociálpolitikai törekvések számára, ha ezeket az erőket *szakképzett, hivatásos szociális munkakerők* szervezik, irányítják és képzik.

A fővárosban az ú. n. szociális telepeken («Jószomszéd» telepeknek is nevezik) működnek ilyen munkaközösségek. Jelenleg 8 ilyen telep van.¹ A főváros társadalompolitikai (ezelőtt Közjótékonyági és szociálpolitikai) ügyosztályának 1938. évi jelentésében olvassuk a következőket: «... a szociális védelem hacsak közvetett és nem használja ki az anyagi juttatás nevelő és társadalomszervező lehetőségeit, bizonyos idő múlva azt a réteget, amelyet védelemben részesít, mintegy beleszoktatja ebbe az állapotba. Felmerült a közvetlen segítség, az olyan speciális védelem szüksége, amely az összes lehető nevelési és szervezési tényezőket egyesíti.» Ennek a védelmi munkának úttörői és szervezői a fővárosban az előbb felsorolt telepek, amelyek mindegyikének közös jellemvonása, hogy *a)* nem várja meg, míg a gondozásra és nevelésre utaltak felkeresik azokat, akiktől segítséget (nem segílyt!) várnak, hanem azok, akik erkölcsi, kulturális, anyagi és társadalomhelyzeti többlettel rendelkeznek, maguk keresik fel a gondozásra és nevelésre utaltak egy bizonyos rétegét vagy csoportját; *b)* a munka 3 irányú: gondozó, nevelő és szervező; *c)* a telepeken működő munkakerők kisebb számban szakképzett hivatásos szociális munkások, nagyobb számban egyházi és társadalmi szervezetek keretében vagy egyénileg bekapcsolódott önkéntes munkatársak; *d)* minden telepnek megvan a hatósági és társadalmi elemeket egyesítő munkaközössége. Három telep személyi és dologi kiadásai külön címen szerepelnek a társadalompolitikai ügyosztály költségvetésében, de a többi telepet is támogatja a főváros a munkájához szükséges épület átengedésével, a fűtés

¹ Az V., Vág-u. 12. sz. alatti Központi Szociális Telep, a X. kerületben a Kozma-utca 7—9. sz. alatt, továbbá a Ceglédi-út 30. sz. alatti és az Augusztá-szükséglakótelepeken, a IX. kerületben a Zita—Mária Valéria és a Vágóhid-utcai szükség-, illetőleg kislakásostelepeken és a XIII. kerületi Babér-telepen. (A legutóbbi eddig szükséglakástelep volt, most átépítik kislakásos teleppé.) A telepek túlnyomórésze egy-egy szükséglakástelepen élő családok szociális és kulturális gondozásával foglalkozik.

és világítás költségeinek és más dologi kiadásoknak (irodai felszerelés, berendezés stb.) fedezésével,

A szociális telepek közül elsőnek a Külső-Kőbányán lévő Kozma-utcai telep nyílt meg, mint Kozma-utcai Népgondozó és Népművelő Otthon 1935 november 5-én. Ezt a legrégebben működő és munkatársi otthonnal is rendelkező telepet szeretném itt rövid ismertetés keretében bemutatni.

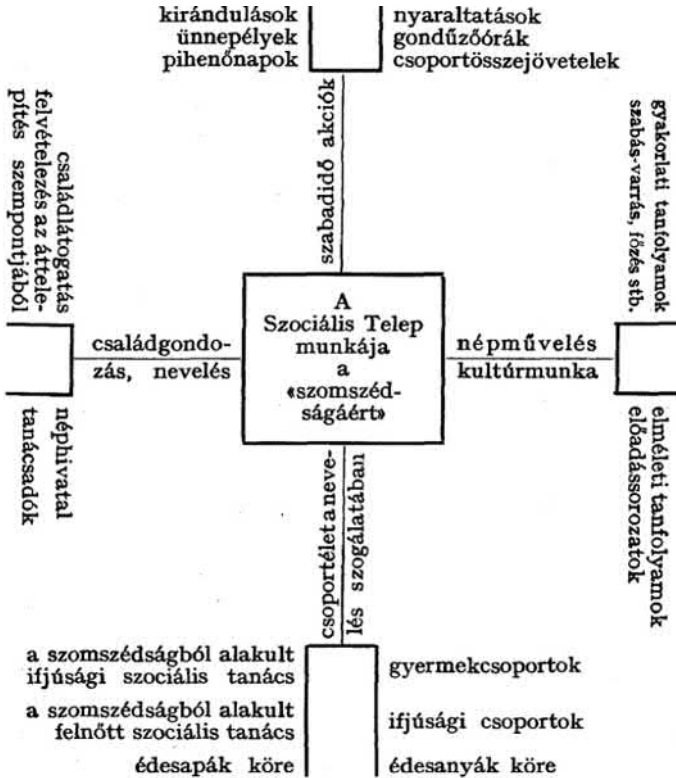
A telep szervezését egy ifjúsági mozgalmi csoport kezdeményezte, amelynek női munkatársai a Szociális Misszió Társulat leányifjúsági mozgalmának tagjai közül kerültek ki, a férfi munkatársai pedig egyetemi hallgatók és már egyetemet végzett fiatal jogászok és orvosok voltak. Mindnyájan önkéntes szociális szolgálatot teljesítve dolgoztak az intézmény meggyökereztetése, a munkaközösség kialakítása, a környék lakosságának, a «Szomszédság»-nak erkölcsi, kulturális, szociális és gazdasági szempontból való megismerése érdekében és kidolgozták a legalkalmasabbnak bizonyult munkamódszert, amely szerint most általában a többi telepek is dolgoznak. Eszerint a szociális telep: *a)* szociális (nem karitatív!) gondozással egybekötve neveli a «szomszédokat» munkára, munkaszereztetre, magasabb erkölcsi és szellemi értékek gyűjtésére, rendezett észszerű háztartás-gazdaságra, egészségesebb életmódra, a szabadidő helyes felhasználására stb. Munkájának ezt a részét a 88. oldalon lévő ábra tünteti fel.

b) neveli a társadalmat szociális életszemléletre, a közösség iránti felelősségre, céltudatosabb szociális munkára. Ez a nevelés kiterjed elsősorban a munkaközösséghez tartozó önkéntes szociális munkásokra, másodsorban a munka iránt érdeklődő baráti, pártfogói körre. A teljes munkaközösséget a 89. oldalon lévő rajz illusztrálja.

c) A telep *mint helyi szociális szervező* a szomszédság érdekében együttműködik a gondozó és nevelő munkájával határos vagy hasonló célkitűzésű, ezt a munkát kiegészítő össze? egyházi, társadalmi és hatósági szervvel. Ezt ábrázolja a 90. oldalon lévő rajz.

Az egy fő- és több melléképületből álló telep szomszédsága a munkástársadalom jellegzetes rétegződését mutatja az alkalmi munkából vagy az egészen minimális napszámérből

tengődő szükségelaktól a szezonmunkáson át a polgárosult szakmunkásig, fegyőrig és altisztig. A telep a maga hatókörét állandóan bővíti és körzetek szerint végzi a rendszeres család-gondozást. Ezek a körzetek: a Külső-Jászberényi-úti szükség-lakástelep, a Külső-Jászberényi-úti Városszéli-telep, a Drasche

téglagyár lakótelepe, a fegyőri és pénzügyőri telepek és a környező utcák munkáslakásai. A gondozott családok száma kerek számban egyezer, több mint ötezer lélekkel. Kik foglalkoznak ezzel az ezer családdal? Mint említettem, a telepnek *munkatársi otthona* van. A telep 15 állandó munkatársa közül 8 kint lakik az Otthonban és csak egy-egy szabadnapra megy haza a «családi otthonba». Ezeken kívül a többiek is rendszeresen

igénybeveszik az Otthont rövid pihenésre, a munkatársi tanulmányi napokon és egész napi munka közben étkezésre, szemitáriumi munkára. Az Otthont azért kellett megszervezni, mert a telep a főváros egyik legtávolabbi külterületén, a város közép-pontjától kb. 14 km-re van és így a munka folytonosságát, a szomszédság alapos megismerését, a munkaközösség kialakítását és rendszeres együttműködését csak az állandó ottartóz-

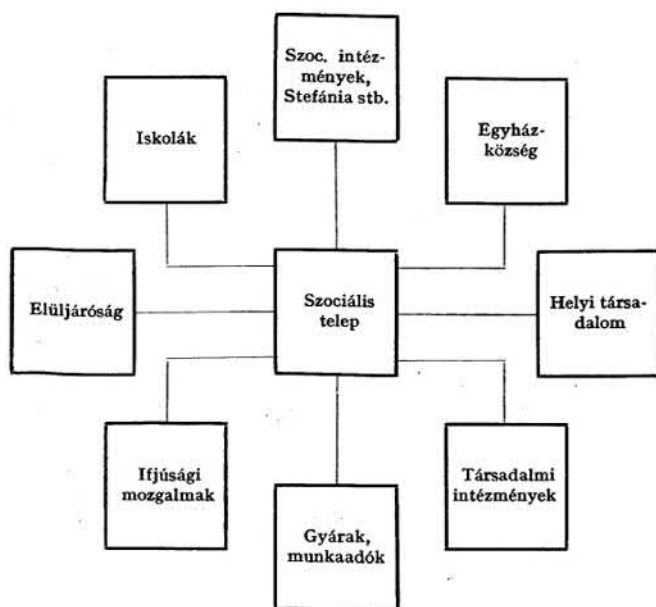

kodással, odatelepüléssel lehet biztosítani. A lakáson, fűtésen és világításon kívül az Otthon felszerelését majdnem teljes egészében a munkaközösség önerőből — nagyobb részben egyéni, kisebb részben társadalmi hozzájárulásból — teremtette elő. Lényeges segítséget nyújt a telephez tartozó évről-évre rendszeresen megmunkált kert termése. A munkatársi Otthon konyhája látja el a szomszédság részére rendezett különböző akciókat, pl. a gondülő órák alkalmával adott uzsonnát, az első szentáldozással kapcsolatban adott reggelit, egy-egy ünnepélyes családi összejövetelen a vacsorát, kurzusok alkalmával a résztvevők ellátását stb. Ilyen alkalmakkor a szomszédságból ki-

kerülő munkásasszonyok is segítenek a munkatársaknak és önkéntesen elvégzik a főzést, mosogatást stb.

A munkatársak *vezetőképző, illetőleg továbbképző foglalkoztatása* a következőképpen történik:

1. havonként munkatársi tanulmányi napok, vagy félnapra terjedő összejövetelk vannak; 2. hetenként munkajelentések

a telep vezetőjével való egyéni megbeszélés keretében; 3. a munkaközösség minél bensőségesebb kialakítását szolgálják az ünnepi vagy szórakoztató összejövetelk; 4. a munkaközösség munkájának tapasztalatait, munkamódszereit igyekszik propagálni és elfogadtatni a szociális vitadélutánokon. Ilyen vitadélután rendeztek pl. 1940-ben a szociális akadémia hallgatói részére, a X. kerületi elöljáróság népjóléti osztályának munkatársai és az önkéntes női munkaszolgálat vezetői részére. A női munkatáborok 28 napos vezetőképzőtanfolyama is a Kozmaúti telepen zajlott le.

A telep a *legszorosabb együttműködést fejt ki* a területén működő hatósági és társadalmi kulturális és szociális szervezetekkel. Pl. résztvett több tantestületi értekezleten és megbeszélést tartott az iskola és a telep közös munkafadatairól. Ilyen megbeszélés volt a Maglódi-úti, Kada-utcai, Ihász-utcai, Kápolnateri és Szent László-terti elemi iskolákban, legutóbbi helyen a leányiparos-tanonciskolában és az Óhegy-utcai polgári iskolában.

A már említett körzetekben lakó családok rendszeres gondozásához szorosan hozzákapcsolódik a telep *néphivatali és tanácsadói* munkája, mégpedig a szakemberek által vezetett jogi, egészségügyi, nevelésügyi és egyben gyógypedagógiai, háztartás-gazdasági és általános családvédő tanácsadó. Családgondozói munkájuk egyik legszebb eredményének tekintik, hogy a családok egyre nagyobb számban és egyre gyakrabban fordulnak a telephez legkülönbözőbb ügyeik elintézéséért. A néphivatali ügyekkel kapcsolatban nemcsak a munkások életére és a munkáslélekre vonatkozó értékes megfigyelésekkel gazdagodik a telep, hanem őszinte és bensőséges kapcsolatba kerül a családokkal, amelyek mindinkább a telephez tartozóknak érzik magukat. 1940-ben a néphivatal 515 esetet intézett el. Ezek közül legtöbb volt a munkábahelyezés: 183, az okmánybeszerzés: 114 és a lakásügy: 74. Ezeken kívül kisebb számban szerepeltek örökbefogadási, házasságrendezési, OTI-ügyek (öregségi, rokkantsági járulék kiutalása) gyermekeknek intézetekben való elhelyezése, árusítási engedély megszerzése stb. A munkábahelyezéssel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a munkához juttatott férfiak és nők között szép számban voltak olyan szükséglakás-telepiek, akik már évek óta nem tudtak vagy nem akartak munkát vállalni. A telepnek ezzel a tevékenységével függ össze a *környező gyárak munkaadói*val az állandó kapcsolatnak mind szélesebb körben való kiépítése és megtartása. A munkások szociális gondozásával pedig szorosan összefügg *a gyárgondozónőkkel való együttműködés*.

A családgondozó és nevelő munkával párhuzamosan kifejlesztette a telep a *csoporthozfoglalkoztató munkát* és a *szabadidő-akciót*. A csoportmunkák sorában első helyen áll a *gyermekfoglalkoztatás*. Mióta a családgondozó munka szoros kapcsolatba

hozta a telepet a szülőkkel, a gyermekekkel való foglalkozás sokkal eredményesebb. 1939—40-ben a rendes vasárnapi gyermekcsoportokon kívül a telep megszervezte a polgári iskolás gyermekek hétköznapi mese- és tanulódelutánjait is. A szülők ezért nagyon hálásak, mert mint ismeretes, a polgári iskolákban nincsenek napközi otthonok és így az egész nap munkában lévő szegény szülők gyermekei a hosszú délutánokon, mindenféle veszélynek kitéve, egészen magukra lennének. Az egyéni foglalkozás eredménye, hogy az elmúlt évben is több tehetséges gyermek továbbtanulását és a képességeinek legjobban megfelelő elhelyezését tette lehetővé a telep. Összesen 8 gyermekcsoport működik kb. 300 résztvevővel. Az ünnepi gyermektalálkozókon (évnnyitó, karácsony, farsang, tavaszi ünnep, évszáró) uzsonnával egybekötött ünnepek vannak, amelyeken a gyermekek szerepelnek és különböző versenyeket rendeznek. A telepen a nemzeti gyermekhéten, továbbá július és augusztus hónapokban rendszeres gyermek játszótéri foglalkoztatás van. Legújabban megszervezték a Külső-Jászberényi-úti városszéli telep gyermekfoglalkoztatóját. Itt ugyanis még nincsen óvoda és így a munkába járó szülők kisgyermekai felügyelet nélkül maradnak. A telep kultúrházában 50 gyermek részére megszervezett foglalkoztató tehát pótolja az óvodát mindaddig, amíg az felépül.

A *felnőttek részére* vasárnap délutáni és hétköznapi csoportos összejöveteleket tartanak az egyes lakótelepeken és a Kozmaúti telep helyiségeiben. A 8 működő csoport a következő: 1. Dolgozó munkások tanulmányi csoportja; 2. Dolgozó munkásnők csoportja; 3. Jókedvű-társaság; 4. Táncoló munkásifjúság; 5. Édesanyák köre; 6. Gondúzó órák szülők részére; 7. Édesapák köre; 8. Tisztviselőasszonyok köre. A telep állandó kapcsolatban van a *székesfőváros népművelési bizottságával*. A bizottság a telep körzeteiben 1940-ben összesen 12, részint elméleti, részint gyakorlati tanfolyamot rendezett. A gyakorlati tanfolyamokhoz rendszerint versenyek is kapcsolódnak.

A *szabadidőakció keretében* kirándulások voltak felnőttek és gyermekek részére. A 16 felnőtt- és gyermekcsoport mind-egyike évente 2 nagyobb kirándulást rendez. A munkásasszo-

nyok részére ebéddel és uzsonnával összekötött pihenőnapokat szervez. Múlt évben kétízben elvitték őket a Nemzeti Színházba. A telep arra törekszik, hogy a nehéz mindennapi gondokkal küzdő munkáscsaládok részére a szabadidő-akciót minél jobban kifejlessze és tökéletesítse. A tapasztalatok szerint az egyik legkedveltebb ilyen kezdeményezés a «gondúzó órák» és évről-évre nagyobb számban vesznek részt a szomszédok a karácsonyi, farsangi, tavaszi stb. ünnepi délutánokon.

A telep ú. n. *állandó intézményei* közé tartozik a gyermekotthon, amelyben naponta átlag 30, 3—6 éves gyermeket gondoznak. A gyermekek túlnyomórésze a Drasche-téglagyár legszegényebb munkáscsaládjából való. Az otthon vezetője kéthavonként szülői értekezletet tart, egészségügyi tanácsadója pedig havonként megvizsgálja a gyermekeket és tanácsadást tart a szülők részére. Az óvónők a gyermekek családját a rendszeres családgondozó munkával kapcsolatban állandóan látogatják. A gyárkaputól az otthonba és onnan vissza ők kísérik a gyermekeket, akik étkeztetésben is részesülnek.

A telepen 4 éven át leány munkaiskola is működött. Ezt — a szülők kívánságára — «kisgazdasszonyképző» tanfolyammá fogják átszervezni. Egy ilyen intézménynek nagy jelentősége volna, mert az otthoni nevelés ezirányú hiányait, tehát a háztartás vezetésére, a családi otthon gondos, lelkiismeretes és szakszerű ellátására való nevelést a bentlakással egybekötött hat-nyolchetes tanfolyammal pótolni lehetne.

A fentebb vázolt munkát a már említett 15 állandó munkatárson kívül még 15 teljesen önkéntesen, díjtalanul dolgozó szociális munkás végzi. Az előbbi csoportban kettő kivétellel mind nők, mégpedig óvónők, tanítónők és tanárnők. Ezek közül a telepet kezdettől fogva Földy Ilona székesfővárosi polgári iskolai tanárnő szervezi és vezeti. Rajta kívül még 3 munkatárs díjazásához járul hozzá a főváros. A többieknek csak készkiadásait (pl. a villamosköltséget) téríti meg. A másik csoportban egyetemi hallgatók, végzett jogászok, orvosok, közgazdászok és tanárok működnek. Az önkéntes munkatársak között mindig van egy-két hetedik-nyolcadik osztályos nagydíák, akik ezt az önkéntes szociális szolgálatot egyetemi hallgató

korokban is továbbfolytatják. A nagyobb társadalmi szervezetek közül elsősorban a Szociális Misszió Társulattal, a Társadalmi Szociális Bizottsággal és a Magyar Vöröskereszt Egylettel tart fenn állandó kapcsolatot a telep.

A szociális telepek munkájának eredményeit ma még nehéz lemérni. Nehéz számokban és statisztikákkal kimutatni, hogy mit jelent az, ha a magukat társadalmon kívülinek érző, a leg súlyosabb gátlásokkal küzdő, a nyomor kegyetlen szorításából való menekülésnél ezer akadályba ütköző és ezért nem egyszer társadalomellenessé vált szükséglakástelepi családok közvetlenül, mint ember az emberrel találkoznak olyan segítőkészekkel, amelyek nem messziről és az érintéstől iszonyodva vetnek tenyerükbe egy kis alamizsnát, hanem jószomszéd módjára megragadják az ökölbesorított kezeket is és igyekeznek őket az emberi életkörülmények, a több kultúra és tisztább erkölcsi atmoszféra megteremtésével visszahúzni a társadalmi közösségbe. Amikor a tanítók megállapítják, hogy mennyivel jobb viselkedésű az a gyermek, aki olyan telepről jön, ahol már van jószomszédság, mint az, aki olyan telepen lakik, ahol még nincsen, akkor bizonyítva látjuk, hogy kell és lehet menteni az embert, elsősorban a gyermeket, a magyar gyermeket. Több mint 6000 család él a szükséglakástelepeken és ezért mindenekelőtt arra kell törekedni, hogy ezeken mindenütt megszervezzük a jószomszédság munkaközösségeit. Természetesen ez a társadalomnevelő munka nem korlátozódhatik a szükséglakástelepekre, hanem fokozatosan ki kell terjednie a kislakásos telepekre is, hiszen a végcél az, hogy minél szélesebb néprétegek kultúráját emeljük és gazdasági helyzetét erősítsük, egyben a társadalomnak a szociális munkába való bevonásával a *közösségi érzést* kifejlesszük. A tapasztalat azt mutatja, hogy szociális érzék szempontjából más emberek lesznek azok, akik ilyen telepeken szociális szolgálatot teljesítettek és közvetlenül találkoztak embertársaik szociális problémáival. Az ilyen tanár, orvos, ügyvéd a maga hivatása körében sem lesz többé aszociális ember, az a gyáros, az a munkaadó, aki kapcsolatba került egy ilyen intézménnyel, készségesebb lesz üzemének szociálisabb vezetésére és berendezésére, annak az «előkelőségnek», aki pártfogolja egy ilyen telep munkáját, annak más fogalmai lesznek

a szociális felelősségről, az a «jobb» munkás, iparos és más kispolgári dolgozó, aki egy ilyen jószomszédságban összekerül a nálánál szegényebbel, az szerencsétlenebb embertársában nem a «proletárt» fogja látni, hanem embert, akin segíteni kell. A nálunk oly sokszor emlegetett kasztszellemet a jószomszédság kiirtja és helyébe a közösség iránti megértést, a szociális közszellemet ülteti. Ezért kell ezeket a telepeket a társadalomnak megismernie, a hatóságoknak támogatnia, nehéz munkájukat mindkettőnek megbecsülnie.

Imre Ilma